

NEPARÁCZKI ANNA VIKTÓRIA

A terrorizmus elleni büntetőjogi fellépés két lehetséges útja

*A magyar és a német szabályozás összevetése,
különös tekintettel az elkövetési magatartásokra*

„A legjobb mód, ahogy az ember tanul, az utánpótlás. A mimézis. De csak azokat akarjuk utánozni, és csak azokat tudjuk utánozni, akik cselekednek. Aki beszél, azt nem lehet utánozni, mert ha utánpótlás valakit, aki beszél, akkor csak beszélsz. Az pedig unalmas. Tanulni valakitől csak úgy lehet, hogy ha az a valaki cselekszik. És nem csak cselekszik, hanem örömmel csinálja azt, amit csinál, és boldogságot sugároz”. (Feldmár András, pszichológus)

A jelen tanulmány szerzője egyike volt azon szerencsés hallgatónak, akik még az ünnepeltől, Cséka Ervin emeritus professzortól sajátíthatták el a büntető eljárásjogot. Cséka Ervin emeritus professor, a Szegedi Büntetőjogi Iskola kiváló elméleti és gyakorlati büntetőjogászként nemcsak oktatóm, egyben vizsgáztatóm is volt. S hogyan emlékezhet vissza tisztelettel az egykori hallgató oktatójára, vizsgáztatójára? Ha emberiségessége, közvetlensége, de ugyanakkor nagy tudása és személyes jó példája lebeg az egykori hallgató szeme előtt. Az ünnepelt pedig kitartó lelkesedéssel oktatott és vizsgáztató, olyan oktató és vizsgáztató volt, akit érdemes utánozni. Tisztelegésképpen készítettem el ezt az írást, olyan témában, ami közel áll hozzám, amit örömmel adhatok köszönetképpen Cséka Ervin emeritus professor 90. születésnapjára.

I. Bevezetés

A tanulmányban Magyarország és Németország terrorizmussal szembeni büntetőjogi fellépését hasonlítom össze. A terrorcselekmények jelentős félelemkeltő hatásukkal megingathatják az állampolgárok bizalmát kormányukban, amelynek a biztonságukat kellene garantálnia. Ezt a veszélyt elkerülendő mindkét országban már a '70-es évek terrorhulláma miatt szükségesnek mutatkozott a büntetőjogi fellépés¹ a terrorista me-

¹ A magyar jogalkotó az 1978. évi IV. törvényben szabályozta először a terrorista bűncselekményt azzal az indokkal, hogy a „szervezett bűnözés a kényszerítésnek és a zsarolásnak az eddig ismerteknél félelmete-

rényletek új formáival szemben: így a magyar Büntető Törvénykönyv² 261. §-ában szabályozásra került a „Terrorcselekmény” tényállása, a német Büntető Törvénykönyv (Strafgesetzbuch)³ pedig kiegészült a 129a. §-szal, a „Terrorista szövetség alakítása”-val.⁴ Azonban a határokon átvélő bűnözési formák – mint a terrorizmus – egy közös, egységes fellépést tesznek szükségessé a nemzetközi közösségben, ezért mindkét ország terrorizmussal szembeni büntetőjogi tényállása jelentős módosításokat élt meg a nemzetközi elvárásoknak megfelelően.⁵ Az Európai Unió is nagy hangsúlyt fordít a tagállami terrorista bűncselekmények büntető anyagi jogi definíciójának harmonizálására. A két legjelentősebb, a terrorizmus elleni küzdelem jegyében született dokumentum egyrészt a Tanács 2002. június 13-ai kerethatározata (2002/475/IB),⁶ másrészt az ezt kiegészítő és módosító 2008. november 28-ai tanácsi kerethatározat (2008/919/IB).⁷

Az összehasonlítás során a két ország terrorista bűncselekményének tényállását veszem górcső alá: vajon mit jelent a fentebbi európai uniós harmonizációs törekvés a terrorcselekmények kapcsán? Van-e eltérés a két ország szabályozásában? És ha igen, milyen cselekmény végrehajtása révén válik az elkövető (büntetőjogi értelemben) terroristává? E kérdések megválaszolásához először a magyar és a német terrorista bűncselekmény tényállást mutatom be – terjedelmi okokból – vázlatosan, majd ezt a két szabályozás összevetése követi, ahol az elkövetési magatartásra (mint szükségképpen tényállási elemre) helyezem a hangsúlyt. Végül az összehasonlításból konklúziót vonok le az esetleges eltérésekre vonatkozóan.

II. A terrorizmus elleni büntetőjogi fellépés két lehetséges útja

A) A magyar terrorista bűncselekményről [Btk. 261. § – Terrorcselekmény] vázlatosan

A terrorizmus elleni büntetőjogi fellépés Magyarországon egy tényálláson nyugszik, a közbiztonság elleni bűncselekmények között szabályozott 261. §-on, amely büntetni

sebb, minőségileg új formáit hozta létre.” 1978. évi IV. törvény miniszteri indokolása. In: Magyar Közlöny. 1978/92. 1219. p.

A németországi büntetőjogi terrorizmus elleni fellépés – a magyar pönalizálással közel egyidőben, ám azt megelőzően született – 1976. 8. 18-ai ún. „Anti-terror-törvény”-re vezethető vissza, ami a korabeli baloldali extrémizmus és terrorizmus megfékezését szolgálta. BARNÁ ATTILA: *A jogállam önvédelme – a német büntetőjog-alkotás válasza a 70-es évek terrorhullámára*. In: MEZEY BARNÁ (szerk.): Eckhart Ferenc Emlékkönyv. Budapest, 2004. 20. p.; BÜTZLER, VOLKER: *Die Vorverlagerung der Strafbarkeit am Beispiel der Terrorismusverfolgung aus deutscher Perspektive*. In: SINN, ARNDT – GROPP, WALTER – NAGY FERENC (Eds.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht*. Göttingen-Osnabrück, 2011. 382. p.

² A továbbiakban: Btk.

³ A továbbiakban: StGB.

⁴ „Bildung terroristischer Vereinigungen”

⁵ A tényállást módosító törvények összefoglalását a magyar szabályozás kapcsán lásd. NEPARÁCZKI ANNA VIKTÓRIA: *Die Vorverlagerung der Strafbarkeit am Beispiel der Terrorismusverfolgung aus ungarischer Perspektive*. In: SINN – GROPP – NAGY 2011, 402–404. p.; a német szabályozás kapcsán: ZÖLLER, MARK A.: *Terrorismusstrafrecht*. Heidelberg, 2009. 511–512. p.

⁶ A továbbiakban: 2002-es kerethatározat.

⁷ A továbbiakban: 2008-as kerethatározat.

rendeli a terrorcselekmény elkövetőjét. A tényálláson belül négy alapeset különböztethető meg:

- A személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekmény elkövetése terrorista célzattal [Btk. 261. § (1) bekezdés],
- Jelentős anyagi javak hatalomba kerítése és követelés intézése terrorista célból [Btk. 261. § (2) bekezdés],
- Terrorcselekménnyel fenyegetés [Btk. 261. § (7) bekezdés], valamint
- Terrorcselekmény elkövetésével kapcsolatos előkészületi jellegű elkövetési magatartások [Btk. 261. § (4)-(5) bekezdés].

Az első és a második változat megvalósulásához szükséges egy ún. terrorista eszközcselekmény, amelyet az elkövető terrorista célzattal visz véghez. A két alapeset között azonban lényeges különbség figyelhető meg. Az (1) bekezdés szerinti terrorcselekmény a taxatív meghatározott lehetséges terrorista eszközcselekményekből és a terrorista célzat három változatából áll, amivel a 2002-es kerethatározat rendelkezéseinek⁸ mindenben eleget tesz. Ezzel szemben a (2) bekezdés szerinti terrorcselekmény esetén a terrorista cél szűkebb, a 2002-es kerethatározatban szereplő célzatváltozatok közül csak az egyikkel valósulhat meg; ezen kívül csak egyfajta terrorista eszközcselekmény található: a Btk.-ban a terrorcselekmény első szabályozása óta kisebb módosításokkal szereplő jelentős anyagi javak hatalomba kerítése és követelés intézése. Tehát míg az első alapesetben a terrorcselekmény elkövetési magatartása megegyezik a Btk. 261. §-ának (9) bekezdés a) pontjában felsorolt terrorista eszközcselekmények valamelyikének elkövetési magatartásával, addig a második alapeset elkövetési magatartását a fentebbiek szerint nevesítette a jogalkotó.

A harmadik alapeset alapján az elkövetőt akkor vonják felelősségre terrorcselekmény elkövetése miatt, ha komoly formában kifejezésre juttatja azon szándékát, hogy az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott terrorista eszközcselekményt terrorista célzatul kívánja megvalósítani. További feltétel, hogy a (9) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekmények, illetve a jelentős anyagi javak hatalomba kerítésének terrorista célzatú elkövetésére a fenyegetés kinyilvánításáig még előkészületként vagy kísérletként sem kerülhet sor.⁹

A negyedik alapeset a terrorcselekmény elkövetésével kapcsolatos előkészületi jellegű elkövetési magatartásokat rendeli büntetni. A Btk. 261. § (4) bekezdése a terrorcselekmény első két alapesetéhez kapcsol [vagyis a (7) bekezdés szerinti harmadik alapesethez nem] fogalmi szempontból előkészületi, illetve bűnsegédi jellegű magatartásokat önálló, befejezett, ún. sui generis bűncselekményként. A tényállás a terrorista eszközcselekmények elkövetése nélkül alapozza meg ezen elkövetők büntetőjogi felelősségét. Tehát az elkövetési magatartások a konkrét terrorista eszközcselekményt megelőző, vagy azon kívüli cselekmények, az elkövetők a terrorcselekmény előkészítésében vesznek részt. Az (5) bekezdés az előkészületi jellegű cselekmények súlyosabban büntetendő változatait határozza meg.¹⁰ Egyrésztől büntetendővé nyilvánítja a terroristák csoport megszervezésével, előkészítésével kapcsolatosan a (4) bekezdés elkövetési magatartásait. Ekkor az (5) bekezdés elkövetési magatartásai azonosak a (4) bekezdésben meghatározott előkészületi jellegű elkövetési magatartásokkal, azonban másra irányulnak. A (4)

⁸ 2002-es kerethatározat 1. cikk (1) bekezdés.

⁹ VIDA MIHÁLY – SZOMORA ZSOLT: *Terrorcselekmény*. In: NAGY FERENC (szerk.): *A magyar büntetőjog különös része*. Budapest, 2009. 400. p.

¹⁰ VIDA – SZOMORA 2009, 402. p.

bekezdés elkövetői ugyanis (legalább) egy az (1) vagy a (2) bekezdés szerinti terrorcselekmény elkövetését készítik elő, míg az (5) bekezdés elkövetői tevékenységüket a terrorista csoport létrejövetelére érdekében fejtik ki azért, hogy annak keretei között a későbbiekben a Btk. 261. § (1) vagy (2) bekezdése szerint minősülő terrorcselekményt hajtsanak végre. Másrészt az (5) bekezdés büntetni rendeli továbbá a már fennálló terrorista csoport egyéb módon történő támogatását is.

A terrorista csoport fogalmát a (9) bekezdés b) pontja rögzíti. A terrorista csoport tartalmilag egy speciális bünszervezet: a specialitása pedig a célzatában áll. Következésképp egy terrorista csoportot minden esetben bünszervezetnek tekinthetünk. Így, ha a szerveződés legalább egy, a Btk. 261. § (1)-(2) bekezdés szerinti bűncselekmény elkövetését megkísérli, kötelezően alkalmazandó lesz a 98. § büntetési tételkeretet emelő szankciója is.¹¹ Tehát amennyiben az (5) bekezdés előkészületi jellegű elkövetési magatartásai legalább megkísérelt konkrét terrorcselekményhez kapcsolódnak, a cselekmény az (1) vagy a (2) bekezdés szerint minősül, a terrorcselekmény tettesi vagy részesi magatartásaként. A szervezett elkövetés azonban ekkor sem marad értékelés nélkül: a Btk. 98. §-a lesz alkalmazandó. Azaz a terrorcselekmény szervezett elkövetése a magyar szabályozásban vagy a negyedik alapeset súlyosabban minősülő esete (terrorista csoporttal kapcsolatos elkövetés), vagy pedig az első három alapeset vonatkozásában a büntetés kiszabásakor súlyosabban értékelendő körülmény (bünszervezetben történő elkövetés).

B) A német terrorista bűncselekmény(ek)ről vázlatosan¹²

A magyar szabályozással ellentétben, a német büntetőjogi fellépés a terrorizmussal szemben több önálló tényállásra épül. A StGB 129a. §-a a „Terrorista szövetség alakítása”-t fenyegeti büntetéssel. Ez a tényállás a StGB 129. § szerinti „Bűnszövetség alakítása”-hoz¹³ képest minősített tényállás, amely a különösen veszélyes terrorista szövetségek elleni védelmet hivatott biztosítani.¹⁴ Továbbá a StGB 129b. § „Bűnszövetségek és terrorista szövetségek külföldön; tágabb elközbzás és vagyonekőzbzás”¹⁵ büntetni rendeli tulajdonképpen „az egész világon”¹⁶ működő terrorista szövetségeket is a közrend elleni bűncselekmények között. Ezek a tényállások a 2002-es kerethatározat rendelkezésein alapulnak, mégis jó példát jelentenek a terrorizmus elleni büntetőjogi fellépés egy másfajta megközelítésére. A fentebbi terrorista bűncselekményeken kívül azonban a német jogalkotó a 2009. 8. 4-én hatályba lépett „A súlyos, államot veszélyeztető

¹¹ NAGY FERENC: *Landesberichte – Ungarn*. In: GROPP, WALTER (szerk.): *Organisierte Kriminalität und kriminelle Organisationen: präventive und repressive Maßnahmen vor dem Hintergrund des 11. September 2001*. Baden-Baden, 2006. 418. p.

¹² A német szabályozásról részletesen magyar nyelven: NEPARÁCZKI ANNA VIKTÓRIA: *A terrorista bűncselekmény szabályozása Németországban*. Jogelméleti Szemle 2010/1, Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/neparaczki41.html>

¹³ „Bildung krimineller Vereinigungen”

¹⁴ LENCKNER, THEODOR – STERNBERG-LIEBEN, DETLEV: §§ 123–131. In: SCHÖNKE, ADOLF – SCHRÖDER, HORST: *Strafgesetzbuch Kommentar*. 28. Aufl., München, 2010. 1399. p.

¹⁵ „Kriminelle und terroristische Vereinigungen im Ausland; Erweiterter Verfall und Einziehung”

¹⁶ LENCKNER – STERNBERG-LIEBEN 2010, 1403. p.

erőszakos cselekmények üldözéséről” szóló törvénnyel¹⁷ három új, terrorizmussal összefüggő bűncselekményt iktatott be a StGB-ba: a 89a.,¹⁸ 89b.,¹⁹ és 91.²⁰ §§-at. Ezzel a német törvényhozó maximálisan eleget is tett a 2008-as kerethatározat rendelkezéseinek, még akkor is, ha a módosítás önálló német kezdeményezésre született.²¹ A továbbiakban a központi terrorista bűncselekményt, a StGB 129a. §-át ismertetem vázlatosan, majd röviden kitérek a három új specifikus bűncselekményre, a StGB 89a., 89b., és 91. §§-ra is.

1. A központi terrorista bűncselekmény [StGB 129a. §]

A StGB 129a. §-a ún. szervezkedési bűncselekmény²², azaz az elkövetési módzatokban közös, hogy mindig a szövetségre irányulnak.²³ Büntettként²⁴ büntetéssel fenyegeti a terrorista szövetség alapítását és a terrorista szövetségben való részvételt.²⁵ Ezen absztrakt veszélyeztetési bűncselekmény²⁶ három alapesete a terrorista szövetség jellegében²⁷ tér el egymástól:

- Különösen súlyos bűncselekmények elkövetésére²⁸ terrorista szövetség alakítása [StGB 129a. § (1) bekezdés],

- Cselekmények túli célokkal rendelkező terrorista szövetség alakítása²⁹ [StGB 129a. § (2) bekezdés], valamint

- Fenyegetési célú terrorista szövetség alakítása³⁰ [StGB 129a. § (3) bekezdés].

A (4) bekezdés az első három alapeset minősített eseteként súlyosabban rendeli büntetni azt az elkövetőt, aki a szervezők vagy értelmi szerzők közé tartozik. E két elkövető de facto irányadó, meghatározó szereppel bír – akár szellemileg, akár gazdaságilag – a szövetséget illetően.³¹

Ugyanakkor az (5) bekezdés a terrorista szövetség támogatását, illetve a terrorista szövetség érdekében végzett tagok vagy támogatók toborzását, mint vétséget fenyegeti

¹⁷ „Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten vom 30.7.2009” BGBl. I S. 2437. A továbbiakban: GVVG.

¹⁸ „Súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete” („Vorbereitung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”).

¹⁹ „Kapcsolatfelvétel a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében” („Aufnahme von Beziehungen zur Begehung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”).

²⁰ „Ütmutatás nyújtása a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez” („Anleitung zur Begehung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”).

²¹ BÜTZLER 2011, 392. p.; ZÖLLER 2009, 562. p.

²² „Organisationsdelikt”

²³ BÜTZLER 2011, 382. p.

²⁴ A német büntetőjogban egy büntett kísérlete mindig büntetendő, míg a vétség kísérlete csak akkor, ha a Büntető Törvénykönyv azt kifejezetten előírja az adott bűncselekmény tényállásában. [StGB. 23. § (1) bekezdés]

²⁵ FISCHER, THOMAS: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 55. Aufl., München, 2008. 947. p.

²⁶ Az absztrakt veszélyeztetési deliktum „büntetést érdemlősége a tényállásszerű elkövetési magatartás következtében meghatározott védett jogi tárgy általános veszélyeztetésén alapul. A veszély bekövetkezése ebben az esetben nem tartozik hozzá a törvényi tényálláshoz, a vonatkozó elkövetési magatartás azonban tipikusan konkrét veszély vagy sérelem előidézésére alkalmas”. NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog általános része*. Második, átdolgozott kiadás, Budapest, 2010. 111–112. p.

²⁷ Lásd. FISCHER 2008, 948–950. p.

²⁸ „schwerstkriminelle Vereinigungen”

²⁹ „Vereinigungen mit tatübergreifenden Zwecken”

³⁰ „Vereinigungen zum Zweck der Drohung”

³¹ FISCHER 2008, 790. p.; STERNBERG-LIEBEN, DETLEV: §§ 80-101a. In: SCHÖNKE, ADOLF – SCHRÖDER, HORST: *Strafgesetzbuch Kommentar*. 28. Aufl., München, 2010. 1217. p.

enyhébb büntetéssel. A két elkövetési magatartásban közös, hogy tettesek csak a szövetség kívülről, tagként részt nem vevő személyek lehetnek.³²

Fontos kiemelni tehát, hogy a StGB 129a. §-a egészében absztrakt veszélyeztetési szervezkedési bűncselekmény. Mint ilyen, a terrorista szövetség alakítása bűncselekményében való közreműködés és az esetlegesen, a szövetség tagja(i) által elkövetendő ún. terrorista alapcselekmény³³ egységet fog képezni.³⁴

2. A specifikus terrorista bűncselekmények [StGB 89a., 89b., és 91. §§]

A három specifikus terrorista bűncselekmény beiktatásával a német jogalkotó az egymástól elszigetelten cselekvő, egyes elkövető előkészületi cselekményét fenyegeti büntetéssel.³⁵ Ez a német büntetőjog azon alapelvének áttörését jelenti, hogy a „magányos” elkövetők előkészületi cselekményei büntetlenek.³⁶ Ennek eredményeképpen a StGB 89a., 89b., és 91. §§ alapján már azon elkövetők is felelősségre vonhatók, akiknél nem bizonyítható a 129a. vagy a 129b. §§ szerinti terrorista szövetségben közreműködés.³⁷ A három új tényállással tehát lehetővé vált, hogy a nyomozó hatóságok már a terrorcselekmények előkészülete kapcsán jogszerűen fellépessenek, akkor is, ha csupán „magányos” elkövetőt sikerült azonosítani és a 30. §,³⁸ valamint a 129a. § feltételei nem állnak fenn.³⁹

³² FISCHER 2008, 840. p.

³³ A szervezett bűnözés büntetőjogi megítélése kapcsán Gellér Balázs különbséget tesz az ún. alapcselekmény és az ún. kapcsolódó/járlékos bűncselekmény között, az előbbi alatt azt a tradicionális bűncselekményt értve, amelyet a bűnszervezet tagjai e minőségükben elkövetnek; míg az utóbbi, az ún. kapcsolódó/járlékos bűncselekmény az, amellyel a bűnszervezethez tartozás pónalizálása jelölhető. GELLÉR BALÁZS JÓZSEF: *Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban*. In: GELLÉR BALÁZS – HOLLÁN MIKLÓS (szerk.): *A szervezett bűnözés arcai*. Budapest, 2004. 22. p.

Tekintettel arra, hogy a terrorista szövetség (illetve a magyar büntetőjogi szabályozás szerint a terrorista csoport) valójában speciális bűnszervezet, a fentebbi terminológia alkalmazható a szervezkedési jellegű német terrorista bűncselekményre. Így megkülönböztethető az ún. terrorista alapcselekmény, azaz az a tradicionális bűncselekmény, amelyet a terrorista szövetség tagjai a terrorista szövetség érdekében elkövetnek; valamint az ún. kapcsolódó/járlékos terrorista bűncselekmény, amely maga a terrorista szövetség alakításának bűncselekménye. A lehetséges terrorista alapcselekmények körét a StGB 129a. § (1) és (2) bekezdésének „bűncselekmény-katalógusa” („Straftatenkatalog”) meg is határozza taxatív.

³⁴ ZÖLLER 2009, 512. p.

³⁵ BÜTZLER 2011, 392. p.

³⁶ A német büntetőjogban „az előkészület büntetendőségének az alapja az, hogy a tervezett bűncselekmény az elkövetők között egy (legalább célzott) konspiratív együttműködés kapcsán már a kísérlet előtt veszélyt hordoz magában.” FISCHER 2008, 272. p.

³⁷ ZÖLLER 2009, 563. p.

³⁸ „Versuch der Beteiligung” („Részvétel kísérlete”)

³⁹ ZÖLLER 2009, 563. p.-on Siebert idézi (489. lábjegyzet).

A német törvényhozó szerint ugyanis a módosítás előtt már meglévő terrorizmussal szembeni büntetőjogi eszköztár nem nyújtott kellő védelmet a nemzetközi terrorizmus újszerű fenyegetéseivel szemben: a StGB 30. §-a nem volt alkalmazható az egyes elkövető előkészületi cselekményére és a StGB 129a. §-a – ha egyáltalán a terrorista szövetség fennállását minden egyes ismérvével együtt sikerült is bizonyítani – csak a tagkénti részvétel és a támogatás eseteire szorítkozott (az újonnan felismert veszélyes terrorista tevékenységek kapcsán). STERNBERG-LIEBEN 2010, 1236. p.

*III. A két szabályozás összevetése, különös tekintettel az elkövetési magatartásokra**A) Btk. 261. § és a központi német terrorista bűncselekmény [StGB 129a. §]**1. Szerkezeti felépítés*

Alapvető különbségként jelentkezik, hogy a német szabályozásban terrorcselekményt elkövetni csak a meghatározott célokkal rendelkező szövetséggel kapcsolatban lehet. A természetes (vagy jogi) személyek magatartásai ehhez az önálló célokkal, tevékenységgel rendelkező szövetséghez való viszonyukban lesznek büntetendők. Így esetükben elegendő az eshetőleges szándék is, tudatuknak azt kell átfognia, hogy a szövetség a terrorista alapbűncselekmények elkövetésére jön/jött létre.⁴⁰ [Illetve a StGB 129a. § (2) bekezdése szerinti terrorista szövetségnél a meghatározott irányultságot és alkalmasságot is ismerniük kell, de itt is elegendő a belenyugvás; valamint a szövetség létrehozójánál, vezetőjénél nehezen képzelhető el, hogy célzat nélkül fejt ki az elkövetési magatartást, így az ő esetükben fogalmilag is szándékos elkövetés, általában az egyenes szándék a jellemző.]

A magyar szabályozás teljesen más koncepciót követ. A terrorista célokkal nem a szövetség, a csoport rendelkezhet, hanem közvetlenül maga a természetes (vagy jogi) személy elkövető. A törvény egyenes szándékot követel meg ennél a súlyos deliktumnál. A terrorista csoporthoz kapcsolódó elkövetés csak az előkészületi jellegű magatartások súlyosabban minősülő esetében jelenik meg *expressis verbis* a Btk. 261. § törvényi tényállásában. Hiszen amennyiben a terrorista eszközcselekmények valamelyikének elkövetése terrorista céllal legalább a kísérlet szakába lép úgy, hogy emellett a csoport tagjai további, szintén a terrorista eszközcselekmények közé tartozó bűncselekmény elkövetését is tervezik, az elkövetők már vagy az (1) vagy a (2) bekezdés szerint vonandók felelősségre,⁴¹ amely alapján határozatlan idejű szabadságvesztés kiszabására is sor kerülhet. Ezzel a magyar szabályozás a lehető legsúlyosabb szankcióval fenyegeti a terrorcselekmény terrorista csoportban történő elkövetését. Míg a németeknél, amennyiben az absztrakt veszélyeztetési deliktummal kapcsolatban a konkrét veszély vagy sérelem be is következik (azaz a bűncselekmény-katalógusban szereplő valamely terrorista alapcselekmény elkövetésében a taggá váló alapító, valamint a tagként résztvevő személy közreműködik) a halmazat csak látszólagos lesz, és valójában csupán egy bűncselekmény állapítandó meg.⁴² Figyelemmel kell lenni viszont arra, hogy a StGB 52. § (2) bekezdésének első mondata alapján ez az egy megállapítandó bűncselekmény az lesz, amelyik súlyosabb büntetéssel fenyegeti az elkövető két büntetőjogi diszpozícióba is beleillő cselekményét. Tehát az egyébként is súlyos megítélésű terrorista alapcselekmények esetén nem kerül semmiképp sem kedvezőbb helyzetbe az elkövető azzal, hogy a terrorcselekményekkel kapcsolatos tényállásban *expressis verbis* a büntetési tételkeretek felső határaként tíz év szabadságvesztés szerepel.

⁴⁰ FISCHER 2008, 951. p.

⁴¹ KIS NORBERT – HOLLÁN MIKLÓS – GELLÉR BALÁZS: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata, III. kötet, Különös Rész (2)*. Budapest, 2006. 944. p.

⁴² FISCHER 2008, 944. p.; LENCKNER – STERNBERG-LIEBEN 2010, 1397. p.

2. A közös pont

Amíg az absztrakt veszélyeztetési német deliktumra teljes egészében a büntetőjogi védelem kiterjesztése jellemző,⁴³ addig ez az aspektus nálunk elsősorban csak a (4) és (5) bekezdésben szabályozott sui generis előkészületi bűncselekményi tényállási változatok kapcsán jelenik meg. Erre vonatkozóan a két szabályozás büntetési tételkerete is közel azonos.⁴⁴ Úgy gondolom, ez az a pont, ahol a két teljesen eltérő logika szerint felépülő tényállás szerinti elkövetési magatartások összevethetők, hiszen itt a két ország jogalkotóit ugyanaz motiválta: a bűncselekmény kiemelkedő veszélyességére tekintettel minél korábbi stádiumban felelősségre vonni azon személyeket, akik elősegítő közreműködése nélkül a terrorcselekmény elkövetésére nem kerülne sor.

a) Alapító jellegű elkövetési magatartások a Btk.-ben

A Btk. 261. § (5) bekezdése az előkészületi jellegű önálló tettesi magatartások súlyosabb megítélésű esetét szabályozza [lásd II. A)]. Első változatában a terrorista csoportban történő elkövetés érdekében kifejtett tevékenységet pönalizálja, azaz ebben az esetben a (4) bekezdésben felsorolt büntetendő magatartásokat a terrorista csoport megszervezésének szándékával fejtí(k) ki az elkövető(k). Ezt a StGB 129a. § szerinti alapító elkövetési magatartásával érdemes összehasonlítani. Az alapító vezető, iránymutató szerepet vállal a terrorista szövetség megszervezésében, ami megnyilvánulhat mások részvételre való rábeszélésében, beszervezésében, azaz a későbbi tagok eredményes toborzásában; illetve a szövetség szervezetének megalkotásában, régi, akár széthullott szervezet újjáélesztésében. Tehát a tevékenysége irányulhat a terrorista szövetségben elkövetés mind anyai, mind tárgyi feltételeinek biztosítására is.

Az elemzett magyar törvényhely (4) bekezdésének elkövetési magatartásai közül az alanyok biztosítását a felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, valamint a közös elkövetésben megállapodás szolgálhatja. Az ajánlkozó azonban önálló-akaratelhatározásból jelentkezik a büntett megvalósítására, így az ő magatartása a tagkénti részvétel körében lesz értékelendő a németeknél. A felhívás, azaz sikertelen rábírás esetén az alapító Németországban is büntetendő, hiszen az alapításnak, mint büntettnek a kísérlete is szankcionált; ráadásul ezen kívül a büntetőjogi felelősség további kiterjesztéseként a StGB 30. § (1) bekezdése alapján, aki eredménytelenül bűjt fel valakit alapításra, illetve aki a (2) bekezdés szerinti egyéb előkészületi cselekményeket („késznek nyilatkozás,” „ajánlkozás elfogadása,” „megállapodás” büntett elkövetésére vagy arra való felbujtásra) követi el az alapítás érdekében, az is tényállásszerű elkövetési magatartást fejt ki.⁴⁵ A magyar szabályozás szerint az ilyen elkövetési magatartások valamelyikét tanúsító személy mint a (4) bekezdés egyik vonatkozó előkészületi jellegű változatának (felhívás, vállalkozás, közös elkövetésben megállapodás) tettese vonható felelősségre.

A terrorista csoportban elkövetés elősegítésének érdekében az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítását, és ahhoz anyagi eszközök szolgáltatását vagy gyűjtését is szankcionálja a magyar törvényhozó. Ezek bűnsegédi, illetve előkészületi jellegű magatartások, amelyek szintén a megszervezéssel, alapítással kapcsolatosak, de a

⁴³ BÜTZLER 2011, 382. p., ZÖLLER 2009, 512. p.

⁴⁴ A Btk. 261. § (4) bekezdése két évtől nyolc évig, (5) bekezdése öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁴⁵ LENCKNER – STERNBERG-LIEBEN 2010, 1402. p.

szervezett, összehangoltan működő csoport tárgyi feltételeinek biztosítását is átfogják. Az anyagok, eszközök, információk szállítása, tanácsadás stb. jellemző elkövetési módok a németeknél önálló tettesként szereplő támogatónál.⁴⁶ De ez az elkövető a tevékenységét egy már fennálló szövetséggel kapcsolatban fejtheti csak ki.⁴⁷ Így az alapítást elősegítő támogató magatartás nem értékelhető ekként, de az alapításhoz kapcsolódó bűnsegélyt megvalósíthat. A bűnsegédi részesség kísérletének büntetendősége pedig a német büntetőjogban is kizárt. Fontos azonban látnunk, hogy a német szabályozásban sem marad büntetlen a fentebbi elkövetési alakzat.

b) Támogató elkövetési magatartás a Btk.-ben

A Btk. 261. § (5) bekezdésének második változata a már fennálló terrorista csoport tevékenységének egyéb módon történő támogatása. Ezen sui generis bűnsegédi részesség megállapításának feltételei teljes egészében megegyeznek a két országban. Viszont míg a németeknél „a tettességre önállósodott részesség”-hez részesi magatartások nem kapcsolódhatnak és ezért a támogatásra felbujtás vagy a bűnsegély a támogatáshoz tettesi támogatásként értékelendő,⁴⁸ addig itthon a támogatónak szándékosan segítséget nyújtó bűnsegédként, a támogatásra szándékosan rábíró pedig felbujtóként vonandó felelősségre. A támogatás vétséget valósít meg Németországban, aminek büntetendő kísérlete nincs. Magyarországon viszont a sui generis bűncselekményként szabályozásra tekintettel a támogatás kísérlete is büntetendő lesz.

c) Toborzó jellegű elkövetési magatartás a Btk.-ben

Hasonlóan a támogatóhoz, a tagokat vagy támogatókat toborzásnak is előfeltétele a fennálló terrorista szövetség, amelynek azonban ez utóbbi elkövető sem tagja. A tagokat vagy támogatókat toborzó tevékenysége is a csoport fennállásának, erősítésének elősegítésére irányul, de csak eredménytelenség esetén állapítható meg. Tehát a német törvényhozó a támogatás vétségére való felbujtás kísérletét (azaz a felhívást megvalósító eredménytelen felbujtást, ami a támogatás esetén büntetlen maradna) és a tagkénti részvétel büntetettére való felbujtás kísérletét rendeli külön büntetni a toborzás elkövetési magatartás alatt. A toborzás önálló tettese szintén vétséget követ el, de büntetendő kísérlete nincs. Azonban a toborzáshoz járulhat felbujtás vagy bűnsegély. A magyar szabályozás nem nevesíti külön a toborzást, hiszen akár tagkénti részvételre, akár támogatásra irányuló sikertelen felbujtói tevékenységéért, mint felhívást megvalósító előkészületi jellegű cselekmény önálló tettese vonandó felelősségre; a csoport megszervezése esetén az (5) bekezdés 1. változata alapján; míg a már fennálló csoport esetén az (5) bekezdés 2. változata alapján.

d) Tagkénti részvétel jellegű elkövetési magatartás a Btk.-ben

Az (5) bekezdés tulajdonképpen a szükségképpen többes közreműködés különleges esete,⁴⁹ hiszen a társas bűnelkövetést az előkészületi jellegű magatartásokhoz kapcsoló-

⁴⁶ LENCKNER – STERNBERG-LIEBEN 2010, 1393. p.

⁴⁷ FISCHER 2008, 940. p.

⁴⁸ FISCHER 2008, 941. p.

⁴⁹ NAGY 2010, 119–120. p.

dóan minősítő körülményként szabályozza a törvény. Így a terrorista csoportban elkövetés ebben az esetben szükségképpen több elkövetőt tételez fel, de nem szükségképpen több tettest. Tehát előfordulhat, hogy egy fogalmilag előkészületi cselekményt megvalósító, de önálló tettesi magatartásként értékelt elkövető tevékenysége két bűnszeged közreműködésével már szervezetté válik. A szövetségben tagként részvétel a német szabályozásban az alapításhoz hasonlóan büntettként jelenik meg, és mint ilyen a kísérelte is büntetendő, kapcsolódhatnak hozzá a StGB 30. §-ának előkészületi cselekményei. A tagkénti részvétel megállapításának fontos feltétele, hogy a tag aktív tevékenységet fejtsen ki a szövetség céljainak elősegítése érdekében, amely bármilyen jellegű lehet. Megnyilvánulhat többek között a terrorista bűncselekmény előkészítésében, a terrorista csoport megszervezése során az ajánlkozásban, elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosításában, vagy a már létező csoport fennállásának támogatásában is.

3. A StGB-ban minősített esetet képező elkövetés hiánya a Btk.-ben

A német tényállás külön bekezdésben, a már megalakult terrorista szövetség minősített esetként bünteti a szövetség tevékenységét a szövetség tagjaként koordináló⁵⁰ szervezőt, és a meghatározó befolyással rendelkező, szintén a háttérből irányító, ám a szövetségnek kívülálló⁵¹ értelmi szerzőt. A konkrét terrorista alapbűncselekmények kivitelezésében ezen elkövetők nem vesznek részt, de megállapításuknak feltétele, hogy legalább egy ilyen bűncselekményt kísérelt vagy a befejezettség szakába juttasson a szövetség⁵² (a terrorista szövetség fajtájától függően a további feltételek teljesülésével együttesen). A magyar törvényhozó a terrorista csoportban terrorcselekmény elkövetésének megkezdését, illetve befejezetten történő megvalósítását a lehető legsúlyosabb büntetési tétellel fenyegeti, ezért nem lehetséges ezen közreműködők tevékenységének kiemeltebb szankcionálása.

B) Btk. 261. § és a specifikus terrorista bűncselekmények (StGB 89a., 89b., és 91. §§)

1. A StGB 89a., 89b., és 91. §§-ai mint terrorista bűncselekmények

A három új német absztrakt-veszélyeztetési vétség⁵³ büntetőjogi szabályozásának indoka a terrorista szövetséghez nem kötődő bűnelkövetőkkel szembeni lehető leghatékonyabb büntetőjogi fellépés megvalósítása volt,⁵⁴ ami azonban expressis verbis csupán a StGB 89b. §-ban jelenik meg. Ennek ellenére a német törvényhozási eljárás során a speciális összefüggésüket a terrorizmussal végig adottnak tekintették.⁵⁵ Ezeket a bűncselekményeket tehát a jogalkotó különösebb indokolás nélkül, a terrorizmushoz tipikus kötődésük és emiatti büntetendőségük révén iktatta be a StGB-ba, de ezt a körülményt

⁵⁰ ZÖLLER 2009, 539. p.

⁵¹ ZÖLLER 2009, 540. p.

⁵² FISCHER 2008, 942. p.

⁵³ STERNBERG-LIEBEN 2010, 1238. p. és 1244. p.

⁵⁴ GVG előadói tervezetének problémafelvetése. Forrás: <http://www.brak.de/> (2008. 5. 20.); ZÖLLER 2009, 563. p.

⁵⁵ ZÖLLER 2009, 564. p.

sem a tényállások címében, sem azok szövegében (kivéve a StGB 89b. §-át) nem tartotta fontosnak kiemelni.

2. Az egyes specifikus terrorista bűncselekmények [StGB 89a., 89b., és 91. §§]

a) „Súlyos, államot veszélyeztető bűncselekmény előkészülete” a Btk.-ben

A StGB 89a. § szerinti „Súlyos, államot veszélyeztető bűncselekmény előkészülete” lényege valójában a tényállásban meghatározott (tipikusan terrorista) eszközök⁵⁶ terrorcselekmény véghezvitelére ténylegesen alkalmassá tételében áll.⁵⁷ A robbanóanyagok, lőfegyverek stb. alkalmazására vonatkozó oktatás nyújtása stb. a magyar tényállás kapcsán tulajdonképpen az elkövetéshez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosításának, mint előkészületi jellegű magatartásnak feleltethető meg [Btk. 261. § (4) bekezdés].

b) „Kapcsolatfelvétel a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében” a Btk.-ben

A StGB 89b. § szerinti „Kapcsolatfelvétel a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében” már ennél is tovább megy: „az előkészület előkészületét”⁵⁸ rendeli büntetni, hiszen a későbbi lehetséges terrorcselekmény megvalósításához csak a tettes és harmadik személyek több, beláthatatlan számú köztes szabad döntésétől függően vezethet.⁵⁹ Ha ez a képzeletbeli történeti láncolat valahol megszakad (azaz a terrorcselekmény elkövetésére valamilyen okból nem kerül sor), az összefüggés hiányában egy nem kívánatos, de önmagában nem büntetésre érdemes cselekmény valósul meg.⁶⁰ A Btk. szabályai alapján ez a cselekmény a bűncselekmény elkövetésére ajánlközást megelőző, az ahhoz szükséges feltétel megteremtéseként értelmezhető, azaz a német szabályozáshoz hasonlóan „az előkészület előkészületeként”.

c) „Útmutatás nyújtása a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez” a Btk.-ben

Hasonlóan távoli jogi tárgy veszélyeztetést jelent a StGB 91. § szerinti „Útmutatás nyújtása a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez” is. E bűncselekmény megvalósulásához már elegendő, ha az útmutató terjesztésének körülményei alapján (például iszlámista vagy extrémista weblapon való közzétételéből eredően) objektíve alkalmas arra, hogy mások hajlandóságát súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetésére növelje vagy felébressze.⁶¹ Magából a tartalomból, annak útmutatásra alkalmasságából, valamint a terjesztés körülményeiből, mint

⁵⁶ Ilyenek például a lőfegyverek, robbanóanyagok, robbanó- vagy gyújtóberendezések, radioaktív anyagok, [...] valamint a cselekmény végrehajtásához szükséges különleges készülékek vagy egyéb jártasságok. [StGB 89a. § (2) bekezdés 1. pont]

⁵⁷ GIERHAKE, KATRIN: *Zur geplanten Einführung neuer Straftatbestände wegen der Vorbereitung terroristischer Straftaten*. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS) 2008/9, 399. p. Forrás: www.zis-online.com (2011. 5. 18.)

⁵⁸ STERNBERG-LIEBEN 2010, 1244. p.

⁵⁹ ZÖLLER 2009, 581–582. p.

⁶⁰ GIERHAKE 2008, 401. p.

⁶¹ GIERHAKE 2008, 403. p.

külső tényezőkből von le a jogalkotó következtetést a nyilvánvaló veszéllyel járó súlyos, államot veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetésének szándékára. Ez tulajdonképpen egy absztrakt veszélyeztető bűncselekmény „veszélyét” jelenti. A magyar Btk. szabályai alapján pedig a bűncselekmény elkövetésére való felhívás szándékaként értelmezhető, tehát ismételten egy fogalmilag előkészületi magatartás „előkészületeként”. Egy ilyen cselekmény azonban - az előkészület fogalmából következően - szintén megvalósíthatja a Btk. 261. § (4) bekezdésében szereplő valamely előkészületi jellegű cselekményt: akár az elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítását, akár a felhívást.

3. Stádiumtani problémák

A befejezett tettesi cselekményekként szabályozott előkészületi jellegű szabályozás kapcsán elmondható, hogy míg a magyar szabályozásban a kísérlet ugyan elméletileg elképzelhető, gyakorlatilag azonban az előkészületi jellegű cselekmények kísérlete önmagában is megvalósítja magát az előkészületi cselekményt (mint befejezett bűncselekményt).⁶² A német tényállások pedig vétségnek minősülnek, így kísérletük csak akkor lenne büntetendő, ha azt a StGB a törvényi tényállásban kifejezetten előírja. Viszont a három új, specifikus terrorista bűncselekmény már e nélkül is, pusztán létevel is igen tág keretet enged a büntetőjogi felelősségre vonásnak.⁶³

IV. Az összehasonlítás eredménye

Láthatóvá vált, hogy a StGB 129a. §-ban meghatározott valamennyi lehetséges elkövetési magatartás megfeleltethető valamely, a Btk. 261. § (5) bekezdésében szabályozott elkövetési magatartásnak (figyelemmel a kísérlet és az előkészület szabályaira is), hasonló büntetési tételkeret mellett [lásd III. A)]. Ezen kívül a német jogalkotó a StGB 89a., 89b., és 91. §-aival megteremtette az egyes elkövető cselekményére alapozó büntetőjogi felelősséget is a terrorcselekmények előkészítése körében [lásd II. B) 2.]. Azonban a Btk. 261. § (4) bekezdésének sui generis előkészületi jellegű bűncselekményként való megfogalmazása a büntetőjogi felelősséget ugyanolyan – jogállami szempontból aggasztó - mértékben kiterjeszti [lásd III. B)]. Azaz megállapítható, hogy a magyar terrorista bűncselekmény, a Btk. 261. §-ának (4)-(5) bekezdése (negyedik alapeset) teljes egészében átfogja a több önálló tényálláson nyugvó német terrorizmus elleni büntetőjogi fellépés valamennyi eszközét.

⁶² Aki az elkövetéshez szükséges feltétel biztosítását megkezdi (például elkezdi beállítani a detonátor időzítőt), az már önmagában is ezzel egy, az elkövetéshez szükséges feltételt (a detonátor működésbe hozását) teremt meg.

⁶³ A német törvényhozó szeme előtt ugyanis a vallásától motivált öngyilkos merénylet, mint magányos elkövető képe lebegett a törvény megalkotásakor: az öngyilkos merényletek elkövetésekor az előkészületet, a kísérletet és a befejezettség stádiumát igen rövid időköz választja csak el egymástól. Egy ilyen esetben pedig annak, hogy a nyomozó hatóság a cselekmény kísérleti szakba lépéséig csupán kíváncsian maradjon, tétlen maradjon, igen súlyos következményei lehetnek. Ezt elkerülendő a lehető leghamarabbi beavatkozás lehetőségét teremtettem meg a jogalkotó a fentebbi specifikus terrorista bűncselekményekkel. STERNBERG-LIEBEN 2010, 1236. p

Ugyanakkor nem szabad elfeledkezni arról, hogy a Btk. 261. § (4)-(5) bekezdése a magyar terrorista bűncselekménynek csupán egyik alapesete [lásd II. A)]. Azaz a mindkét tagállamot terhelő európai uniós harmonizációs kötelezettség ellenére jelentős eltérés figyelhető meg: A Btk. 261. §-ának első három alapesete [Btk. 261. § (1), (2), (7) bekezdés] nem vethető össze a német tényállás(ok)kal. A magyar szabályozás így átfogóbban lép fel a terrorcselekményt elkövetőkkel szemben.

ANNA VIKTÓRIA NEPARÁCZKI

ZWEI MÖGLICHE WEGE DEM STRAFRECHTLICHEN AUFTRITT GEGEN DEN TERRORISMUS

Rechtsvergleichende Analyse der ungarischen und der deutschen Regelung der terroristischen Straftaten, mit besonderem Rücksicht auf die Tathandlungen

(Zusammenfassung)

In diesem Beitrag wird untersucht, wie der im Rahmen der Europäischen Union harmonisierte strafrechtliche Auftritt gegen den Terrorismus erfolgt. Sind also die vielfältigen strafrechtlichen Regelungen zur Terrorismusverfolgung wirklich vereinigt? Bestraft man eigentlich dieselben Täter als Terroristen in den Mitgliedstaaten? Um diese Fragen zu beantworten, werden zwei mitgliedstaatlichen Alternativen – die ungarische und die deutsche Regelung der terroristischen Straftaten – untersucht, weiters verglichen. Während der rechtsvergleichenden Analyse werden die einzelnen Tathandlungen (als sog. notwendigerweise festgelegtes, objektives Tatbestandselement) mit besonderer Rücksicht betrachtet.

Als Ergebnis wird herausgehoben, dass die letzte Variante des ungarischen Terrorismustatbestandes, also die vorbereitungsähnliche Tathandlungen im Zusammenhang mit dem Terrorakt [§ 261 Abs. 4 u. 5 uStGB] vollkommen die deutschen terroristischen Straftaten [§§ 89a, 89b, 91, 129a dStGB] umfasst. Daneben muss betont werden, dass sich die ungarische Regelung an vier Varianten beruht, d. h. die ersten drei Varianten der deutschen Regelung nicht entsprechen. Folglich bedeutet der harmonisierte Auftritt gegen den Terrorismus im Rahmen der Europäischen Union keine wirkliche Vereinheitlichung, und somit kann festgestellt werden, dass das ungarische Strafrecht allumfassender den Kreis der terroristischen Straftaten umreißt.